

PREZENTY I EGOCENTRYZMY

Prezenty na gwiazdkę to zjawisko mile i dość powszechne. Nasze środowisko jak dotąd rozpieszczane specjalnie nie było. Ale w tym roku mamy do czynienia aż z dwoma prezentami.

Jeden to VAT, w którym zabrakło miejsca na preferencje dla zakładów pracy chronionej, a prezent drugi – to przewidziana w korekcie budżetu na 1992 rok pożyczka z PFRON dla.. tego właśnie budżetu.

Powody do radości mamy więc niemałe. VAT w takim kształcie, w jakim przyjął go Sejm „położy” zapewne następne 25% spółdzielczych zakładów pracy chronionej. Pisze o tym w innym miejscu.

Na szczególną uwagę zasługuje jednak wspomniany wyżej zaszczyt, jaki spotkał środowisko osób niepełnosprawnych, a więc fakt, że rząd zechciał skorzystać ze środków gromadzonych na potrzeby tego środowiska. Sądźmy, że każdy bezrobotny inwalida będzie wielce usatysfakcjonowany mogąc powiesić sobie na ścianie informację z „Wyborczej”, że 700 mld zł, które mogły przyczynić się do znalezienia przez niego pracy, poszły na inne, bardziej pożyteczne cele.

Niezwykła radość ogarnia zapewne tych, którzy od dawna sugerowali, aby środki PFRON zagospodarować poprzez utworzenie banku lub udzielenie pożyczki (kredytu kiero-

wanego) dla Ministerstwa Zdrowia i w jej ramach szycy pościel, fartuchy, dostarczać środki czystości itp.

Gdyby powstał bank (kapitał 300 mld) funkcjonowałaby już stała forma wspomagania finansowego dla zakładów pracy chronionej.

Gdyby pożyczono ze 400 mld Ministerstwu Zdrowia – około 30 zakładów zatrudniających razem ca 7–8 tys. osób miałyby przez cały najbliższy rok pewne utrzymanie.

„Doradzacze” mogą się cieszyć, bo mieli rację: pieniądze zabrano, a gdyby ich posłuchano, to coś by jednak dla środowiska zostało.

Jak słyszę – nie cieszą się lecz wpadają w stan apatii i przygnębienia. Jest to dość zrozumiałe u osób, które proszą, zabiegają, proponują, cieszą się z życzliwej audyencji, wnoszą i są pełni nadziei, że KTOŚ wreszcie ich słuszne racje zrozumie. Nie mieści im się w głowie, że adresaci petycji, propozycji i wniosków problem ten umieścili w rankingu spraw do załatwienia na 197 lub (w najlepszym przypadku) na 196 miejscu.

Znajomy, który niedawno przebywał we Francji z zachwytem opowiadał, że przepisy dotyczące inwalidów (dobre) nie zmieniają się tam przez wiele lat. Francuzi zapytani jak to jest możliwe, odpowiedzieli, że żadna z liczących się partii politycznych nie może pozwolić

sobie na złą ocenę u inwalidów – wszystkie zabiegają o ich względy.

U nas jest jak dotąd odwrotnie: inwalidzi zabiegają o względy każdego, kto cokolwiek znaczy.

Może czas to zmienić. A więc zamiast apatii trzeba znowu zacząć myśleć, tylko trochę inaczej niż dotychczas. Pytanie na dziś brzmi: Co zrobić, żeby to politycy zabiegali o względy środowiska osób niepełnosprawnych, a nie odwrotnie?

Udzielając odpowiedzi nie bójmy się oskarżeń o egocentryzm: wielu takich oskarżycieli jest już z nami (zmienili pogląd proporcjonalnie do stanu zdrowia). Tak więc wielce sympatyczni „doradzacze” – do dzieła. Udowodnilście dotychczas, że potraficie trafnie przewidywać i prognozować. Realizacja dobrej odpowiedzi na powyższe pytanie da Wam i nam to, co teraz najpotrzebniejsze – skuteczność.

Kazimierz PAN

KOMUNIKAT

Dnia 7 grudnia br. pan ZBIGNIEW MIŁEK z Krakowa został powołany na stanowisko Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Wywiad z Panem Prezesem na temat kierunków działania i wydatkowania środków PFRON w 1993 roku postaramy się zamieścić w najbliższym numerze „NS”.

Zbliżający się koniec roku i okres przedświąteczny sprzyjają wszelkim bilansom – zawodowym i tym osobistym również. To czas zadumy i refleksji, wewnętrznego wyciszenia i radosnego oczekiwania na Boże Narodzenie.

Dzisiejsze czasy, tak ciężkie dla wielu ludzi a szczególnie tych słabszych, poszkodowanych przez los i życie, są trudną lekcją demokracji.

Wierzmy głęboko, że egzamin, zdawany każdego dnia, zakończy się dla nas wszystkich pozytywnie.

I z tą nadzieją na lepsze jutro łączymy się z wszystkimi członkami Stowarzyszenia i Czytelnikami „Naszych Spraw”. Życząc Państwu zdrowych i pogodnych Świąt Bożego Narodzenia wyrażamy również, naszą wiarę w dobre dni nadchodzącego Nowego Roku – 1993.

Redakcja Pisma
„Nasze Sprawy”

Rys. M. Knobloch

Zarząd Stowarzyszenia
„Nasze Sprawy”

Pytani przez nas szefowie i główni księgowi spółdzielczych zakładów pracy chronionej nie przeliczyli jeszcze dokładnych skutków finansowych, jakie przyniesie dla ich firm podatek od towarów i usług (tzw. VAT), który awizuje ustawa z 28 listopada tego roku. W jednym byli całkowicie zgodni – to zdecydowany krok wstecz w stosunku do stanu dzisiejszego, to bardzo daleko idąca niwelacja ulg posiadanych przez pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne. Może ona postawić pod znakiem zapytania celowość ubiegania się o status zakładu pracy chronionej,

Barbara Łityńska – S. I. „Galmet” Szczekociny:

„ Podatek ten „położy” na pewno produkcję, która nie jest materiałochłonna. W swojej spółdzielni mamy szereg asortymentów, opłacalność produkcji każdego będą musiała indywidualnie prześledzić. ”

zmniejszenie konkurencyjności i drastyczny spadek rentowności. Ponieważ wiele z nich balansuje na krawędzi opłacalności, skutek będzie oczywisty – likwidacja, bądź wręcz upadłość całych zakładów, masowe zwolnienia osób niepełnosprawnych, których szanse na ponowne zatrudnienie będą wręcz znikome.

– drastyczne zmniejszenie zainteresowania pracodawców zatrudnianiem osób niepełnosprawnych
– wypływ środków z budżetu na zasiłki dla bezrobotnych i z pomocy społecznej dla zwolnionych inwalidów.

Nawet największy laik w dziedzinie ekonomii i to bez przeprowadzania ra-

VAT – KROKIEM WSTECZ

Danuta Kluba – S. I. „Uniwersum” Częstochowa:

„ Przy naszej materiałochłonnej produkcji najmniej stracimy naliczając podatek 7%. Problemem będzie odprowadzenie gotówki do Urzędów Skarbowych, bowiem stosujemy w tej chwili przedłużone do 30 dni terminy płatności. ”

bowiem znikome korzyści nie rekompensują nakładów jakie trzeba ponieść dla spełnienia ustawowych wymogów. Spowoduje to w pierwszym rzędzie zawężenie rynku pracy dla osób niepełnosprawnych.

Konsekwencją wprowadzenia tej ustawy w dotychczas zapisanej formie będzie niewątpliwie wzrost kosztów produkcji w tych zakładach, tym samym wzrost ceny produktu finalnego, znaczne

Czy o to chodziło ustawodawcy?

Ustawa ta posiada jeszcze wiele białych plam, na podstawowe pytania nikt nie potrafi jeszcze odpowiedzieć. Gdyby jednak – jak to się zapowiada – miała zostać wprowadzona w lipcu 1993 roku to – w skali makro – spowoduje:
– likwidację wielu tysięcy miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych
– brak wpływów do budżetu środków z podatku dochodowego od tych osób
– brak wpływów na świadczenia społeczne od dotychczas pracujących inwalidów

chunku symulacyjnego potrafi dowieść, że ewentualne wpływy (od tych zakładów pracy chronionej, które to przetrwają), nie rekompensują strat – czysto gospodarczych – wykazanych powyżej.

A to tylko aspekt ekonomiczny. Za tym wszystkim będą się kryć jednostkowe dramaty ludzi poszkodowanych przez los, którym swoją cegiełkę dokłada jeszcze zachłanny fiskus...

Takiemu podatkowi dla zakładów pracy chronionej przeciwstawia się elementarna ekonomika i niepisane zasady zwykłej ludzkiej przyzwoitości. Zgoda, jesteśmy krajem biednym ale czy na pewno musimy być głupim? Czy tędy będzie droga do Europy?

Ryszard Rzebko

W najbliższym czasie obiecujemy rzetelną analizę ekonomiczną skutków wprowadzenia VAT-u dla zakładów pracy chronionej.

Barbara Zając – S. I. „ZA-MET” Katowice:

„ Najchętniej od części wyrobów płacilibyśmy podatek 7%, w przypadku innych, skorzystalibyśmy z możliwości nie naliczania go. To jednak niemożliwe. Ponadto nie naliczając go nie będzie się miało – podobno – eksportowych ulg podatkowych. ”

UCHWAŁA PROGRAMOWA II OGÓLNOPOLSKIEGO SEJMIKU OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

KONSTANCIN 27–29 listopada 1992 r.

Sejmiki, będący wspólną reprezentacją zrzeszonych w nim 86 Stowarzyszeń, w wyniku obrad swej II sesji stanowi, co następuje: Za zadanie najpilniejsze – ze względu na wagę problemu i bieg terminów – uznaje się działania na rzecz stworzenia jednolitej struktury administracyjnej, posiadającej wiodącą rolę w życiu publicznym w zakresie spraw dotyczących osób niepełnosprawnych. Na szczeblu centralnym funkcja kierownicza przypadać powinna Pełnomocnikowi Rządu ds Osób Niepełnosprawnych, będącemu pełnoprawnym członkiem Rządu w randze ministra a zarazem koordynatora prac międzyresortowych. Aparatem pomocniczym Pełnomocnika byłyby, jak dotychczas, jego biuro i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Na szczeblu wojewódzkim podstawowa rola przypadłaby Pełnomocnikowi Wojewody, będącemu zarazem dyrektorem Wojewódzkiego Ośrodka ds Zatrudnienia i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, usytuowanego jako samodzielny wydział w Urzędzie Wojewódzkim. Zadania Wojewódzkiego Ośrodka wynikają z Ustawy z dnia 9 maja 1991 roku w sprawie zatrudniania i rehabilitacji osób niepełnosprawnych, zaś ich konsekwentna realizacja możliwa będzie jedynie wówczas, gdy kierujący Ośrodkiem otrzyma pełnomocnictwo Wojewody do koordynowania działań na swym terenie.

Obecne rozwiązanie, sytuujące Pełnomocnika ds Osób Niepełnosprawnych jako Sekretarza Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Socjalnej, a Wojewódzkie Ośrodki jako fragment Wojewódzkich Urzędów Pracy, które od dnia 1 stycznia 1993 r. mają stać się elementem administracji specjalnej – uważamy za dalece nieprawidłowe. Sytuacja taka, wbrew oficjalnym deklaracjom, spycha niepełnosprawnych obywateli naszego kraju na margines życia społecznego i stanowi zaprzeczenie nadziei, jakie osoby niepełnosprawne wiązały z ubiegłoroczną Ustawą. Wprowadzenie postulowanej struktury nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych, struktura ta bowiem faktycznie już istnieje, wymaga natomiast jedynie organizacyjnego wyodrębnienia. Działania w tym celu powinny zostać dokonane niezwłocznie. W przeciwnym razie, w obliczu rażącego zagrożenia podstawowych interesów osób niepełnosprawnych organizacje członkowskie Sejmiku podejmą stosowne działania na forum pub-

licznym, w tym szeroką akcję protestacyjną. Zasadnicze znaczenie dla zagwarantowania poszanowania praw niepełnosprawnych obywateli Rzeczypospolitej Polskiej posiadają prace nad Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych, jako Ustawą określającą poszczególne podstawowe prawa, sposób ich realizacji oraz procedurę skargową dla ich ostatecznego egzekwowania. Prace te winny być intensywnie i konsekwentnie kontynuowane. Sejmiki zobowiązuje i upoważnia Krajową Radę Osób Niepełnosprawnych do przedstawienia projektów konkretnych zapisów projektowanej Karty oraz stałego współdziałania z kompetentnymi organami w zakresie prac legislacyjnych, a następnie przy wprowadzaniu Karty w życie. Ponadto – w trybie niezwłocznym – Rada powinna podjąć zabiegi dla uzyskania statusu konsultanta we wszelkich procedurach legislacyjnych, których wyniki rzutować mogą na sytuację osób niepełnosprawnych.

Sejmiki deklaruje swą otwartość i wolę współpracy ze wszystkimi organizacjami, instytucjami i innymi podmiotami zainteresowanymi problematyką niepełnosprawności. Współpraca taka w niczym nie może ograniczać suwerenności poszczególnych uczestników, zmierzać natomiast powinna do formułowania wspólnych celów i podejmowania działań dla ich urzeczywistnienia w życiu publicznym. Skuteczność tych działań wymaga konsolidacji Sejmiku, stałej aktywności organizacji członkowskich oraz opracowania i konsekwencji realizacji programu poszczególnych przedsięwzięć określonych zarówno doraźnie jak i długofalowo. Dominującym elementem programu winny być wskazane przez Sejmiki działania systemowe, a zdaniem Krajowej Rady Osób Niepełnosprawnych jest tworzenie odpowiednich ku temu warunków.

Najistotniejsze kierunki działania Sejmiku wskazane zostały we wnioskach poszczególnych komisji problemowych oraz we wnioskach przedłożonych indywidualnie komisji uchwał i wniosków. Są one integralną częścią niniejszej Uchwały i stanowić powinny przedmiot prac zespołów problemowych, które powoła Krajowa Rada Osób Niepełnosprawnych niezwłocznie po swym ukonstytuowaniu.

Przewodniczący
Walnego Zebrania
Włodzimierz Utecht

Prezydent
KRON
mgr Sylwester Peryt

Zgodnie z upoważnieniem jakie przedstawiciel redakcji „NS” otrzymał od Dyrektora Liliany Pindor z Biura Pełnomocnika ds Osób Niepełnosprawnych, wraz z obietnicą udzielenia odpowiedzi na pisemnie zadane pytania, pozwoliliśmy sobie skierować je do Pani Dyrektora. Pochodzące z listów do redakcji i spotkań, na których je zadano i nie uzyskano odpowiedzi, bądź była ona mało satysfakcjonująca. Większość z nich dotyczy gospodarki zakładowymi funduszami rehabilitacji.

PYTANIA DO BIURA PEŁNOMOCNIKA

– Czy bezzwrotne świadczenie uzyskane z zakładowego funduszu na zakup przedmiotu ułatwiającego życie, jest dla osoby niepełnosprawnej przychodem? Jeśli nie, to na jakiej podstawie prawnej? Natomiast przy odpowiedzi twierdzącej, winna ona zapłacić od niego podatek dochodowy. Czy możliwe jest zatem przyznanie świadczenia przewyższającego wysokością cenę zakupowanego sprzętu, celem pokrycia tego podatku?

– Czy otrzymany zwrot kosztów z PFRON na organizację nowych stanowisk pracy ująć jako wpływ na zakładowy fundusz rehabilitacji, a analogicznie poniesione koszty jako wydatki?

– Czy pracodawca nie będący zakładem pracy chronionej musi od uzyskanej refundacji za utworzenie nowych stanowisk pracy zapłacić podatek dochodowy? Jeśli nie, to w oparciu o jaką podstawę prawną?

– Czy można ciężko poszkodowanej osobie niepełnosprawnej wypłacać ryczałt paliwowy, bądź w inny sposób zwracać koszty użytkowania własnego pojazdu na dojazdy do pracy?

– Zakłady pracy chronionej obawiają się przyznawania bezzwrotnych świadczeń na zakup bardzo drogiego sprzętu ortopedycznego na potrzeby indywidualne, czasem nie mają pewności trwałości zatrudnienia osoby niepełnosprawnej, np. w nakładztwie. Czy funkcji tej nie mógłby przejąć PFRON, finansując np. zakup funkcjonalnych zmechanizowanych wózków inwalidzkich, których przydziałem zajęłyby się Poradnie Zaopatrzenia Ortopedycznego?

Odpowiedzi uzyskane na powyższe pytania natychmiast prześlemy – poprzez publikację w „Naszych Sprawach” – do wiadomości Czytelników.

Oprac. (rhr)

Brak właściwego obiegu informacji należy do „żelaznych” tematów każdego zgromadzenia, które – choćby marginalnie – zajmuje się problemami osób niepełnosprawnych. Informacji tych brakuje na każdym szczeblu i w każdym obiegu – administracyjnym (Pełnomocnik – PFRON – WOZiR – Rejonowe Biura Pracy – pracodawcy), między pozarządowymi organizacjami osób niepełnosprawnych, zaś pojedyncze osoby ograniczone swoją dysfunkcją, mają znikome szanse dotarcia do niej.

Dam przykład: pewien prywatny pracodawca chciał zatrudnić kilkadziesiąt osób niepełnosprawnych o niezbyt wyszukanych kwalifikacjach zawodowych

rozproszeniu stowarzyszenia osób niepełnosprawnych.

Nie do końca właściwie wiadomo dlaczego tak się dzieje. Istnieją jednostki administracji specjalnej (Woj. Ośrodki ds. Zatrudnienia i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych); PFRON posiada środki, które z powodzeniem mogłoby posłużyć choćby szerszej promocji jego działalności.

Redakcja „Naszych Spraw” dokłada wszelkich starań, by chociaż część tych białych plam wypełnić. O celowości i właściwym kierunku naszych starań – co możemy podkreślić bez fałszywej skromności – świadczy stale rosnąca liczba prenumeratorów naszego wcale przecież

Czyż mogą zatem dziwić słowa Barbary Cholewy – redaktorki periodyku, zawarte w jego ostatnim numerze?

Chcemy wierzyć, że wydawanie prasy inwalidzkiej z uwzględnieniem bezpośredniego przekazywania materiałów prasowych przez organy państwowe to oszczędność środków nas wszystkich. Chcemy wierzyć słowom polityków głoszących aprobatę rządu dla działań i inicjatyw oddolnych.

Chcemy wierzyć, że obowiązek przekazywania materiałów prasowych o charakterze informacyjnym to nie tylko zapis w Prawie Prasowym.

„CO W TRAWIE PISZCZY?” może i powinno być pismem każdej osoby

CO Z INFORMACJĄ DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH?

lecz w rejonie jego działania nie było tylu zarejestrowanych jako bezrobotni w Biurze Pracy (sic!). Nie wierząc w ich brak na rynku pracy dał szereg ogłoszeń w lokalnej gazecie. Cóż się okazało? Nabór chętnych do pracy osób niepełnosprawnych znacznie przekroczył możliwości ich zatrudnienia w tym zakładzie, zaś po zakończeniu naboru pozostało ich jeszcze ok. dwustu w rejestrze Biura Pracy. Zatem byli. Czyż obowiązkiem pracodawcy jest ich wyszukiwanie i łożenie na ten cel niemałych środków własnych?

Problem dotyczy zresztą nie tylko zatrudnienia lecz informacji o możliwościach leczenia, rehabilitacji, jakiegokolwiek aktywności społecznej. Nie załatwią tego raczkujące i działające jeszcze w sporym

nie taniego, periodyku. Występowaliśmy też z oficjalną propozycją współpracy – na niwie informacyjnej – do poprzedniego szefa PFRON. Propozycja pozostała bez odpowiedzi: będziemy ją ponawiać.

Informacje takie zamieszczaliśmy zresztą w miarę jak – całkowicie nieoficjalnie – mieliśmy do nich dostęp uznając, że mają one podstawowe znaczenie dla pracodawców osób niepełnosprawnych i ich samych.

Nakreślony obraz nie jest jednak tak całkowicie czarny. Sprawy niepełnosprawnych zajmują coraz więcej miejsca na łamach ogólnodostępnej prasy i innych publikatorów (inna sprawa, że wartość tych informacji nieraz pozostawia wiele do życzenia) powstają nowe wydawnictwa, będące inicjatywą samych niepełnosprawnych.

Na szczególne polecenie zasługuje Biuletyn Informacyjny Ruchu Samopomocy zatytułowany „CO W TRAWIE PISZCZY?” wydawany przez Stowarzyszenie Młodzieży Niepełnosprawnej „Alfa” w Bytomiu. Jest on adresowany do indywidualnych osób, zawiera informacje o aktualnych wydarzeniach dotyczących inwalidów, porady, propozycje, opinie, wybrane akty prawne i wiele, wiele innych. Jest realizowany niezwykle skromnymi środkami i niezwykle rzetelnie, bez koniunkturalizmu. Boryka się – wobec daleko posuniętej dyskrecji czynników oficjalnych – z trudnościami w dotarciu do informacji źródłowej.

niepełnosprawnej. Adres wydawcy: Stowarzyszenie Młodzieży Niepełnosprawnej „ALFA”, 41-907 Bytom, ul. Podhalańska 11, tel./fax (032) 86-19-24.

Inną „jaskółką” w dziedzinie wydawnictw jest „Wrocławski Informator Niepełnosprawnych” sygnowany przez Pełnomocnika Wojewody ds. Osób Niepełnosprawnych i Wrocławską Radę Niepełnosprawnych. Zawiera on szereg wskazówek i wykazów placówek zajmujących się kształceniem, zatrudnianiem i rehabilitacją osób niepełnosprawnych, możliwości korzystania z pomocy społecznej i inne. Oczywiście nie wyczerpuje on pełnego spektrum niezbędnych informacji, ma jednak tę wyższość nad innymi, że po prostu jest. Autorzy obiecują prace uaktualniające. Marzy się taki informator w każdym województwie... Ze swej strony możemy zaoferować pomoc redakcyjną i wydawniczą.

Nie jest zatem katastrofalnie, co nie znaczy, że w dziedzinie informacji jest dobrze.

Środowisko osób niepełnosprawnych i ich pracodawców coraz energiczniej dobija się o dostęp do publikatorów, dzięki własnym staraniom wie coraz więcej o materii prawnej i gospodarczej, w której przychodzi im się poruszać, występuje wreszcie z własnymi inicjatywami w zakresie usprawnienia obiegu tych informacji.

Nie bagatelizujemy ich – każda zasługuje na wsparcie i nagłośnienie: doświadczenia ostatnich lat dowodzą, że powinniśmy liczyć głównie na siebie.

Ryszard RZEBKO

CHOINKA

Drzewka ubierano dawniej tylko jabłkami na pamiątkę zakazanego owocu z rajskiego drzewa.

Początków tradycji choinkowej na polskiej ziemi trzeba szukać przed wiekami, kiedy to świętowano grudniowe przesilenie nocy z dniem. Wówczas natura zaczyna się budzić do życia, a w ludzi wstępuje nadzieja. Z tej okazji palono stosy suchego drewna, a Słońcu składano ofiarnie dary. Chrześcijaństwo wniosło w te pogańskie obyczaje nowe treści. O ile dawniej witano Słońce jako dawcę życia, teraz zaczęto czcić radośnie rocznicę narodzin Chrystusa, który przyszedł na ziemię, by zbawić ludzi – najjaśniejsze ze słońc, jakie kiedykolwiek oświeślały ziemię.

SYTUACJA PRAWNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

CZĘŚĆ III

Ostatnią częścią raportu autorstwa Sławomira Piechoty stanowiąca załącznik do całego opracowania jest opublikowany poniżej „Wykaz ważniejszych obowiązujących aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych”. Nie jest on konieczny dla zrozumienia całości, stanowi jednak cenny odsyłacz dla dociekliwych, którzy będą chcieli dojść do rzeczywistego źródła pochodzenia konkretnych rozwiązań prawnych, bądź ich braku.

Należy w tym miejscu przypomnieć, iż Autor zakończył prace nad raportem w lipcu tego roku, zatem pewnych najnowszych aktów prawnych może w nim brakować. Należy tu niewątpliwie Rozporządzenie MPiPS z 8 września 1992 roku w sprawie zasad tworzenia, działania i finansowania warsztatów terapii zajęciowej (Dz. U. Nr 71, poz. 357), które powinno znaleźć się w Wykazie w punkcie 1, pod literą g.

Opracowanie to zawiera również szereg innych załączników, których nie będziemy publikować, ze względu na szczupłość „Naszych Spraw”. Są to:

- Ustawa o Amerykanach z Niepełnosprawnościami (The Americans with Disabilities Act)
- Amerykańska Karta Praw Osób Niepełnosprawnych
- Tzw. Deklaracja Praska
- Komunikat ENIL (Europejskiego Koordynatora Dnia Protestu)
- Fińska ustawa o usługach i środkach wsparcia świadczonych na podstawie niepełnosprawności.

Red.

WYKAZ

WAŻNIEJSZYCH OBOWIĄZUJĄCYCH AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

1. Ustawa z 9 maja 1991 r. o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 46 poz. 201; zm. Dz. U. z 1991 r. nr 80 poz. 350 i nr 110 poz. 472 oraz Dz. U. z 1992 r. nr 21 poz. 85) oraz związane z ustawą przepisy wykonawcze:
  - a. Uchwała nr 112/91 Rady Ministrów z 6 sierpnia 1991 r. w sprawie utworzenia stanowiska Sekretarza Stanu – Pełnomocnika do spraw Osób Niepełnosprawnych,
  - b. Rozporządzenie Ministra Finansów z 30 września 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad obniżania wydatków zakładowych na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. nr 88 poz. 410),
  - c. Rozporządzenie MPiPS z października 1991 r. w sprawie określenia organów właściwych do orzekania o istotnym ubytku zdolności fizycznych, psychicznych lub umysłowych, ograniczających zdolność do wykonywania pracy zarobkowej (Dz. U. nr 90 poz. 406),
  - d. Zarządzenie nr 1 Prezesa Zarządu PFRON z 29 listopada 1991 r. w sprawie zaniechania ustalania niektórych zobowiązań z tytułu wpłat na PFRON (nie publikowane), [publikowane w nr. 12/91 „Naszych Spraw” – przyp. red.]
  - e. Rozporządzenie MPiPS z 21 kwietnia 1992 r. w sprawie rodzajów schorzeń uzasadniających obniżenie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz zasad i trybu jego obniżenia (Dz. U. nr 46 poz. 207),
  - f. Rozporządzenie MPiPS z 17 czerwca 1992 r. w sprawie zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych (Dz. U. nr 52 poz. 240).
2. Ustawa z 14 października 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. nr 40 poz. 267 z późn. zm.).
3. Ustawa o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. nr 104 poz. 450).
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z 29 czerwca 1983 r. w sprawie zasad działania komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia... (Dz. U. nr 36 poz. 166 z późn. zm.).
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. nr 28 poz. 149).
6. Ustawa z 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz. U. nr 87 z późn. zm.).
7. Rozporządzenie MPiPS z kwietnia 1991 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przyznawania jednorazowego zasiłku celowego na ekonomiczne usamodzielnienie... (Dz. U. nr 33 poz. 140).
8. Rozporządzenie MPiPS z 9 kwietnia 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania zasiłku okresowego z pomocy społecznej (Dz. U. nr 33 poz. 141).
9. Rozporządzenie MZiOS z 2 lipca 1974 r. w sprawie zaopatrzenia ludności w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (Dz. U. nr 154 z późn. zm.).
10. Obwieszczenie MZiOS z 2 sierpnia 1974 r. w sprawie wykazu typowych środków pomocniczych, okresów używalności i kryteriów ich przyznawania (Dz. Urz. MZiOS nr 18 poz. 78 z późn. zm.).
11. Uchwała nr 179 Rady Ministrów z 27 grudnia 1989 r. w sprawie sprzedaży samochodów objętych obowiązkiem pośrednictwem w obrocie (M.P. nr 44 poz. 351).
12. Ustawa z 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (t.j. – Dz. U. z 1983 r., nr 30 poz. 143 z późn. zm.).
13. Ustawa z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (t.j. – Dz. U. z 1983 r., nr 30 poz. 144 z późn. zm.).
14. Ustawa z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. nr 80 poz. 350 z późn. zm.).
15. Rozporządzenie Ministra Finansów z 21 grudnia 1991 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. nr 124 poz. 553).
16. Ustawa z 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. nr 91 poz. 408).
17. Rozporządzenie Rady Ministrów z 1 czerwca 1987 r. w sprawie określenia zasad i trybu prowadzenia ewidencji oraz zakresu i form pomocy dla młodzieży dotkniętej inwalidztwem i młodzieży niepełnosprawnej (Dz. U. nr 23 poz. 130).
18. Rozporządzenie MPiPS z 10 kwietnia 1989 r. w sprawie zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych (Dz. U. nr 23 poz. 125 z późn. zm.).
19. Rozporządzenie Rady Ministrów z 17 lipca 1981 r. w sprawie urlopów wychowawczych (t.j. – Dz. U. z 1990 r., nr 76 poz. 454).
20. Wytyczne MZiOS z października 1982 r. w sprawie przeciwwskazań zdrowotnych do podejmowania studiów wyższych, ich kontynuowania i przyszłej pracy zawodowej (rozpowszechniane pismem LPMA-413-3a/82 – nie publikowane).
21. Pismo Dyrektora Generalnego w MZiOS z 7 stycznia 1977 r. informujące o wytycznych Komendanta Głównego MO i Ministra Komunikacji w sprawie nieegzekwowania niektórych przepisów ruchu drogowego od kierowców inwalidów uzupełnione pismem tegoż z 30 czerwca 1977 r. (znak LRZ-4703-26/77).
22. Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. nr 95 poz. 425).
23. Rozporządzenie Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z 3 lipca 1980 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki (Dz. U. nr 17 poz. 62 z późn. zm.).
24. Rozporządzenie Rady Ministrów z 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (Dz. U. nr 7 poz. 41 z późn. zm.).
25. Uchwała nr 44 Rady Ministrów z 28 marca 1986 r. w sprawie przyznania emerytom i rencistom prawa do ulgowych przejazdów kolejami (M.P. nr 11 poz. 70).
26. Ustawa z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do bezpłatnych i ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego.
27. Ustawa z dnia 21 czerwca 1991 r. o wprowadzeniu częściowej odpłatności za koszty wyżywienia i zakwaterowania w sanatoriach uzdrowiskowych (Dz. U. nr 64 poz. 272).

PORADNIK DLA SŁUŻB REHABILITACYJNO-SOCJALNYCH CZ. III

Wnawiazaniu do opisanych w poprzednim numerze warunków w jakich powinien być przeprowadzany wywiad wstępny i środowiskowy, podaję w krótkim zarysie komentarz do techniki jego przeprowadzania. Jeżeli będzie to osoba ciężko poszkodowana, po dłuższym leczeniu i rehabilitacji podejmująca po raz pierwszy zatrudnienie jako osoba niepełnosprawna, to – nie muszę chyba dodawać – musimy to robić umiejętnie, z ogromnym wyczuciem i ostrożnością. We właściwy sposób powinno się ją zachęcić do rozmowy, nie może to więc być jedynie zadawanie szablonowych pytań z druku.

Bardzo ważny jest również rodzaj jej schorzenia – trzeba się więc wcześniej zapoznać z dokumentacją lekarską. Nie bez znaczenia jest wygląd zewnętrzny, wiek, płeć, zachowanie się osoby niepełnosprawnej podczas wywiadu. Należy dokładnie objaśniać trudniejsze pytania, zadawać dodatkowe, powtarzać niektóre z nich w innej formie. Pozwoli to nam

uzyskać wiarygodne informacje i umożliwi właściwą diagnostykę dotyczącą procesu rehabilitacji zawodowej i społecznej osoby niepełnosprawnej.

Wnioski i uwagi kończące wywiad muszą być opracowane po wnikliwej analizie całego wywiadu, bardzo dokładnie sprecyzowane, z podaniem form ich realizacji, a w uzasadnionych przypadkach, również czasu realizacji.

Opracowane wnioski dotyczące szerszych zagadnień i problemów powinny stać się tematami najbliższych posiedzeń i spotkań odpowiednich służb, które będą je realizować.

Wszystko to dotyczy również wywiadów bieżących i środowiskowych w mieszkaniu osoby niepełnosprawnej (realizowanych po jej uprzednim zawiadomieniu, a niespodziewanie tylko wtedy, gdy jest to tematycznie uzasadnione), bądź w innym jej środowisku. W niektórych przypadkach zasadnym jest, aby podczas wywiadu była obecna jeszcze inna osoba np. pielęgniarka, pracownik kadr czy kierow-

nik wydziału, w którym zatrudniona jest badana osoba niepełnosprawna.

Bardzo trudno jest obecnie przeprowadzać wywiady. Sytuacja gospodarcza i finansowa w kraju, w dużej części zakładów pracy chronionej, a przede wszystkim w samych rodzinach osób niepełnosprawnych, nie jest sprzyjająca do tego typu działań. Zatem zadanie to musimy spełnić z właściwym wyczuciem i ostrożnością. Dawniej po przeprowadzonym wywiadzie wnioskowano najczęściej o udzielenie konkretnej pomocy finansowej, m.in. na zakup sprzętu ułatwiającego wykonywanie czynności dnia codziennego. Dziś nie wszędzie jest to możliwe. Możemy wówczas przynajmniej obiecać i zająć się każdym jednostkowym problemem, szukać ewentualnego wsparcia w Ośrodkach Pomocy Społecznej lub innych instytucjach charytatywnych, podtrzymać nadzieję na utrzymanie zatrudnienia. Często takie „wsparcie duchowe” i po prostu nasza obecność są potrzebne osobom niepełnosprawnym.

Do-Ko

Wywiad socjalny (do użytku asystenta socjalnego)

1. Nazwisko i imię .....
2. Data i miejsce urodzenia .....
3. Adres zamieszkania .....
4. Stan cywilny .....
5. Skład członków rodziny wspólnie zamieszkujących z osobą niepełnosprawną względnie w inny sposób silnie z nim związanych:

Lp.	Imię i nazwisko	Wiek	Stopień pokrewieństwa	Miejsce pracy	Zarobki miesięczne	Uwagi
1.						
2.						itd

6. Wykształcenie .....
7. Zawód wyuczony .....
8. Schorzenie podstawowe .....
9. Schorzenie dodatkowe .....
10. Grupa inwalidzka (czasowa, trwała) .....
11. Wskazania i przeciwwskazania orzeczenia KIZ .....
12. Okoliczności powstania inwalidztwa .....
13. Czy inwalidztwo spowodowało konieczność zmiany zawodu, zatrudnienia itp. ....
14. Rodzaj i wysokość pobieranej renty .....
15. Pozycja w rodzinie osoby niepełnosprawnej .....
16. Zainteresowania osoby niepełnosprawnej .....

Dane dotyczące pracy osoby niepełnosprawnej

1. Przebieg dotychczasowej pracy zawodowej, pełnione funkcje, otrzymywane wynagrodzenie, przyczyny zmiany pracy .....
2. Data zatrudnienia w zakładzie pracy chronionej .....
3. Stanowisko pracy, czynności wykonywane w zakładzie .....
4. Zarobek miesięczny osoby niepełnosprawnej .....
5. Oprządkowanie stanowiska pracy, potrzeby w zakresie oprządkowania adaptacji, stanowiska pracy .....

Wnioski i uwagi asystenta socjalnego .....

Podpis asystenta socjalnego

..... dnia .....

WYWIAD ŚRODOWISKOWY

przeprowadzony z .....

1. Nazwisko i imię .....
2. Sposób dojazdu do pracy, odległość miejsca zamieszkania od Zakładu Pracy Chronionej .....
3. Warunki mieszkaniowe osoby niepełnosprawnej .....
4. Wyposażenie mieszkania (łazienka, wc, gaz, co, pralka, lodówka, radio, telewizor, itp) .....
5. Stosunek rodziny do osoby niepełnosprawnej i odwrotnie (pozycja w rodzinie) .....
6. Na jakie trudności napotyka w życiu osobistym, rodzinnym i społecznym i jakie są możliwości ich rozwiązania .....
7. Formy spędzania czasu wolnego po pracy (kontakty towarzyskie, lektura, radio, TV, muzyka, sport, film, teatr, itp) ..

Wnioski asystenta socjalnego z przeprowadzonego wywiadu środowiskowego .....

.....
Podpis asystenta socjalnego

WYWIADY BIEŻĄCE

Data	Treść wywiadu

NIE WSZYSCY PRZECZYTALI

OBNIŻYĆ PODATKI

W 48 numerze „Wprost” red. Mariola Balicka w publikacji zatytułowanej „Obniżyć podatki!” krytykuje nadmierny fiskalizm i lawinowo rosnące rozmiary świadczeń społecznych. W jej odczuciu „świadczeniowo-podatkowa spirala rozkręca się w najlepsze”, a miast tworzyć nowe miejsca pracy „konserwujemy pieczołowicie mechanizm samopogłębiającej recesji, bezrobocie, wysokie podatki i świadczenia socjalne”.

W końcówce tego materiału czytamy:

Jeszcze smutniej i bardziej absurdalnie przedstawia się rządowy projekt zniesienia zwolnień z 25-procentowego podatku obrotowego tzw. zakładów pracy chronionej (zatrudniających 30 proc. niewidomych lub 40 proc. innych niepełnosprawnych) w branży elektronicznej. Uzyskane w ten sposób dochody trzeba będzie zapewne natychmiast przeznaczyć na zasiłki dla inwalidów, gdy znajdą się bez pracy. I tak do granic ekonomicznego i społecznego absurdu.

Jesteśmy zbudowani tym, że nie tylko „Nasze Sprawy” (vide nr 10, z października) dostrzegają absurdalność tego projektu.

***

NOWE SPÓŁDZIELNIE

(P) Pozbawienie pracowników najemnych praw członkowskich w spółdzielniach rolniczych, wybór ogólnopolskiej reprezentacji spółdzielni przez premiera, zakaz zakładania spółdzielczych struktur wojewódzkich i centralnych oraz ulgi podatkowe dla spółdzielni zakłada projekt nowelizacji prawa spółdzielczego przegłosowany wczoraj przez komisyjną sejmową. Projekt będzie głosowany w Sejmie prawdopodobnie około połowy stycznia.

ZYB

Przedruk z „GW” nr 285 z dnia 4.12.1992 r.

***

PARTIA NIEPEŁNOSPRAWNYCH

(P) Przedstawiciele Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych i Specjalnej Troski przyjął w czwartek wicepremier Paweł Łączkowski. Forum jest nową partią polityczną, która chce zintegrować środowisko niepełnosprawnych.

Zostaliśmy zarejestrowani 7 października. Mamy dwa tysiące członków, liczymy na milion – powiedział przewodniczący partii Tadeusz Godź. – Chcemy zorganizować lobby polityczne, które będzie wpływać na politykę społeczną rządu. Chcemy współpracować ze wszystkimi stowarzyszeniami osób niepełnosprawnych lub działających na rzecz niepełnosprawnych. Na razie zajmujemy się działalnością charytatywną i bezrobociem wśród niepełnosprawnych. Wicepremier obiecał nowej partii, że będzie się konsultował z nimi w sprawach osób niepełnosprawnych. Jak się dowiadujemy, półtora miesiąca temu wicepremier przyrzekł to samo członkom Krajowej Rady Osób Niepełnosprawnych. (ski)

Przedruk z „Gazety Wyborczej” nr 285, z dnia 4 grudnia 1992 r.

***

Fragment materiału „Biednym daleko do wojewody — Pomoc społeczna 1993”, opublikowanego w jednym z grudniowych numerów „GW”.

Już teraz brakuje...

Już w tegorocznym budżecie na dopłaty do mieszkań zabrakło pieniędzy, choć ministerstwo wydało już całą rezerwę 96 miliardów. Brakuje też na zasiłki okresowe. Nie wiadomo co będzie do 31 grudnia, jeśli Rada Nadzorcza Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych nie zgodzi się pożyczyć państwu na pomoc społeczną 400 miliardów zł.

Pomoc społeczna do 1 listopada dostała 75 proc. środków przyznawanych jej w tegorocznym budżecie, a do tego czasu powinna otrzymać ok. 86 proc. – poinformowała posłów wiceminister pracy Joanna Starega-Piasek. (...)

***

Niepełnosprawni pomagają rządowi KULISY PEWNEJ POŻYCZKI

(P) Rada Nadzorcza Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pożyczyła państwu 700 mld złotych na zasiłki i pomoc dla zadłużonych przedsiębiorstw. Okazało się jednak, że rząd uwzględnił tę pożyczkę w budżecie, zanim jeszcze o nią poprosił.

Umowa o pożyczkę zawiera zapis, na co zostaną przeznaczone pieniądze. Stało się tak mimo oporu przedstawicieli Ministerstwa Finansów, którzy obawiali się, że teraz każdy, kto pożyczyci budżetowi, będzie domagał się podobnego zapisu. Chcieliśmy jednak mieć pewność, że te pieniądze otrzyma min. Kuroń – powiedział „Gazecie” Sławomir Piechota, członek Rady. 400 mld zł zostanie przekazanych na zasiłki i dopłaty do mieszkań. 300 mld – zadłużonym, ale restrukturyzowanym zakładom.

Rada nie chciała...

Rada Nadzorcza Funduszu była przeciwna udzielaniu pożyczki, zwłaszcza że Fundusz pożyczył już budżetowi ok. biliona zł, wykupując w lecie bony skarbu państwa. Członkowie Rady ustąpili ze względu na cel, na który zostaną przeznaczone pieniądze. Są jednak zdziwieni, że pożyczka została wpisana już w poprawce do tegorocznego budżetu, przegłosowanej przez Sejm 6 listopada, podczas gdy rząd wystąpił o pieniądze dopiero 26 listopada, a Rada wyraziła zgodę 4 grudnia. Pożyczka zostanie udzielona w gotówce. Rada wolałaby wprawdzie wykupić obligacje skarbu państwa, ale min. Jacek Kuroń przekonał jej członków, że w ten sposób pieniądze nie trafiłyby do ośrodków pomocy społecznej przed końcem roku.

... ale zaryzykowała

To, jak zostanie wykorzystana i spłacona, jest dla nas testem na uczciwość rządu. Przekonamy się, czy można im wierzyć – powiedzieli nam przedstawiciele Rady. W 1993 roku rząd ma zapłacić Funduszowi jedynie procenty od pożyczonej kwoty, a całość zwróci w 1994 roku (...)

W 1992 roku na koncie Funduszu znalazło się 2,5 bln zł, w przyszłym – według szacunków – będzie to 4,5 bln.

Natalia Skipterow

***

Do mat. „Kulisy pewnej pożyczki”

Powyższy materiał wymaga jednak doprecyzowania. Sławomir Piechota – członek Rady Nadzorczej PFRON, na którego powołano się w nim, przekazał Redakcji „NS” pewne uściślenia. 400 mld zł z omawianej pożyczki ma zostać przeznaczonych na szeroko rozumiane świadczenia z pomocy społecznej, nie zaś „zasiłki i dopłaty do mieszkań”. Pozostałe 300 mld przekazuje się na wykup przez Biura Pracy obiektów od „padających” przedsiębiorstw; obiekty te będą wykorzystywane do obsługi bezrobotnych. Uzyskane przez te firmy środki mają służyć ich restrukturyzacji. Red. „NS”

Rys. M. Rosik

ZADZWOŃ

tel. 116-19 do 22

fax 214-11

tlx 555101

PRZYJEDŹ

Spółdzielnia „Odrodzenie”

87-100 TORUŃ

ul. Szosa Chelmińska 222

DOBRE OPAKOWANIE GWARANCJĄ SPRZEDAŻY TWOJEGO WYROBU!!!

OFERUJEMY:

- ★ opakowania polietylenowe z nadrukiem do 6 kolorów
- ★ taśmę i rękaw polietylenowy także barwiony, taśmę polietylenową termokurczliwą
- ★ torby reklamowe.

ZAPRASZAMY DO ZAKUPU:

- wycieraczek do obuwia z importowanego tworzywa sztucznego, o różnych wymiarach i w siedmiu atrakcyjnych kolorach
- W PODRÓŻ TYLKO Z NASZĄ TORBĄ!**
- torby podróżne i sportowe ● plecaki ● tornistry, i inne

DAŻYSZ DO KORZYSTNYCH KONTRAKTÓW I SUKCESU?
Z NAMI MOŻE I POWINNO SIĘ TO UDAĆ!

★ SPORT ★ SPORT ★ SPORT ★ SPORT ★ SPORT ★ SPORT

I HALOWY MITING OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH ZABRZE '92

28 listopada br. hala sportowa K.S. „Górnik” w Zabrzu była areną zmagania 330 niepełnosprawnych sportowców z województw katowickiego, częstochowskiego i bielskiego. Reprezentowali oni 23 zakłady pracy chronionej i inne jednostki organizacyjne, związane m.in. ze sportem osób niepełnosprawnych.

I Halowy Miting Osób Niepełnosprawnych Zabrze'92 – bo taka była oficjalna nazwa imprezy – przebiegał w następujących dyscyplinach sportowych (w nawiasach podajemy nazwy jednostek, z których pochodzili zwycięskie zespoły):

- lekkoatletyka (S.I. „Raciborzanka” Racibórz)
- tenis stołowy (Z-d Rehabilitacji Zawodowej Inwalidów Repty Śl.)
- pływanie („Start” Katowice)
- siatkówka (S.I. „Współpraca” Tarnowskie Góry)
- szachy (S.I. „Odnowa” Pszczyna)
- podnoszenie ciężarów (ZRZl – Repty Śl.)

– samochodowe próby sprawnościowe (S.I. „Polimer” Lubliniec).

Prócz sportowej rywalizacji uczestnicy Mitingu brali udział w loterii fantowej, w której do wygrania były m.in. aparaty fotograficzne, kalkulatory, główną zaś nagrodą był kolorowy telewizor.

Nie byłoby to możliwe bez licznych fundatorów nagród i sponsorów imprezy. Nie sposób wymienić ich wszystkich, na szczególne podkreślenie zasługują jednak: Sejmowa Komisja ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Sportu, PFRON, Zarząd Regionu Śląsko-Dąbrowskiego „Solidarności”, prezydent miasta Zabrze, zabrzański MOSiR, zaś posiłki dla uczestników zafundował prywatny zakład pracy chronionej „Zagłębie” z Sosnowca.

Organizatorzy Mitingu – RSKON NSZZ „Solidarność”, OSiR „Start” i RSUP, wszyscy z Katowic – zadbał nie tylko o samą stronę organizacyjną lecz i właściwą oprawę imprezy. W odczuciu jej uczestników była ona bardzo udana, a frekwencja dowodzi słuszności wy-

branej formuły i potrzeby jej kontynuowania w przyszłości.

Obecność m.in. Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych – min. Grażyny Andrzejewskiej i zastępcy prezesa PFRON-u – Ryszarda Krajki – podniosły również rangę tego spotkania.

Są chęci i deklaracje płynące z różnych środowisk, by w przyszłym roku rozszerzyć zasięg imprezy i nadać jej charakter ogólnopolski.

Oto zestawienie zwycięskich zespołów w globalnej klasyfikacji I Halowego Mitingu Osób Niepełnosprawnych – Zabrze '92:

- 1 miejsce – Zakład Rehabilitacji Zawodowej Inwalidów Repty Śl.
- 2 miejsce – S.I. „Raciborzanka” w Raciborzu
- 3 miejsce – „Start” Bielsko-Biała
- 4 miejsce – „Start” Katowice
- 5 miejsce – S.I. „Odnowa” w Pszczynie
- 6 miejsce – Zakład Rehabilitacji Zawodowej Inwalidów Wzroku w Chorzowie.

KRA

„NASZE SPRAWY” — Pismo Rehabilitacyjno-Gospodarcze Spółdzielni Inwalidów i Zakładów Pracy Chronionej
Redaktor Naczelny: Ryszard Rzebko. Opracowanie graficzne: Marian Knobloch, Marian Rośk. Wydawca: RSUP Katowice. Redakcja i opracowanie: Agencja Wydawnicza „INA-PRESS” Katowice. Adres wydawcy i redakcji: 40-952 Katowice, ul. Sokolska 3, tel. 59-62-21/4, tlx 031 2454, fax 58-77-89. Numer zamknięto: 15.12.1992 r. Skład i łamanie: Res-Type Katowice, ul. Warszawska 10, tel. 58-88-69. Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów i zmian w nadsyłanych materiałach oraz nie bierze odpowiedzialności za treść ogłoszeń.

OPRACOWANO OSTATECZNĄ WERSJĘ PROJEKTU STATUTU IZBY GOSPODARCZO-REHABILITACYJNEJ

W należącym do S.I. „Raciborzanka” Ośrodka Rehabilitacyjno-Wypoczynkowym „Zacisze” w Buczkowicach k/Szczyrku spotkali się w dniach 2-3 grudnia przedstawiciele poszczególnych „makroregionów”, w których miały miejsce spotkania na temat powołania Izby Gospodarczo-Rehabilitacyjnej. Obecni byli reprezentanci znacznej większości regionów, z terenu całej Polski.

Prowadzący spotkanie – pod nieobecność dra A. Urbanika, któremu pilne obowiązki nie pozwoliły przybyć – prezes Zarządu O.S.P.N. Jerzy Modrzejewski przedstawił stan zaawansowania prac mających na celu powołanie Izby. Dla jej rejestracji koniecznym jest przeprowadzenie zebrania (zjazdu) założycielskiego, na którym obecni będą przedstawiciele co najmniej stu podmiotów gospodarczych, zgłaszających akces tej organizacji. Podstawowym zadaniem zjazdu będzie przyjęcie i zatwierdzenie statutu Izby.

Jej powołaniem zainteresowane są nie tylko podmioty gospodarcze związane z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych lecz również resorty pracy, przemysłu; na zjeździe założy-

cielskim swą obecność w sposób jednoznaczny awizuje min. Andrzejewska-Sroczyńska.

Na projekcie statutu skupiła się właśnie główna uwaga zebranych, mimo że na spotkaniach regionalnych nie wniesiono doń żadnych istotnych poprawek. Kilkogodzinna praca zaowocowała naniesieniem pewnych zmian w tym projekcie, zmian raczej o charakterze regulaminowym, które w niczym nie zmieniają celów i zasad funkcjonowania przyszłej Izby. Sporo czasu zajęło też wypracowanie statusu i sposobów działania ewentualnych delegatur terenowych Izby.

Przed zjazdem, którego termin określono wstępnie na trzecią dekadę stycznia, wszyscy zainteresowani będą mieli możliwość zapoznania się ze znowelizowanym projektem statutu Izby.

Zebrani ustalili liczebność Rady Nadzorczej Izby na 19 (maksimum 21) osób, natomiast w skład jej Prezydium ma wchodzić – wraz z prezesem – ośmiu członków, dokonali też wstępnego podziału miejsc na poszczególne makroregiony.

Do zbierania wniosków w sprawie powołania Izby wyznaczono następujących reprezentantów poszczególnych regionów:

– Krakowskie – Anna Filek – S.I. „Hutnik” Kraków-Nowa Huta Oś. Wandy, blok 24, tel. 44-28-17

– Rzeszowskie – Stanisław Plus – S.I. „Rena” Rzeszów, ul. Rejtana 10, tel. 380-31
– Opolskie – Piotr Szaladziński – S.I. „Intex” Opole, ul. Zbożowa 25, tel. 74-59-36-7, tlx 732-475

– Katowickie – Henryk Zdebski – RSUP Katowice, ul. Sokolska 3, tel. 58-97-80, fax 58-77-89

– Łódzkie – Henryk Wójcik – Reg. Sp-nia Osób Prawnych Łódź, ul. Traugutta 4, tel. 36-49-59

– Bydgoskie – Witold Bielecki – S.I. „Odrodzenie” Toruń, Szosa Chełmińska 36, tel. 271-76

– Wielkopolska – Zdzisław Bączkiewicz – „Wielspin” Poznań, ul. Gronowa 22, tel. 21-32-28

– Olsztyńskie – Tadeusz Szanter – Warmiń-

ko-Mazurska S.I. Olsztyn, ul. Kopernika 46a, tel. 27-30-22

– Dolny Śląsk – Ryszard Gąsior – RSI Wrocław, ul. Wita Stwosza 16, tel. 44-70-91

– dla wszystkich – Maciej Pomierny – O.S.P.N. „Nasze Sprawy”, Warszawa, ul. Gałęzińskiego 4, tel. 26-12-61 w. 287

Uznano za konieczne ponowienie spotkania przedstawicieli regionów bezpośrednio przed samym zjazdem, na miejsce spotkania zaproponowano Buczkowice, w terminie 14-15 stycznia 1993 r.

Na marginesie odbytego spotkania A. Pałka i J. Modrzejewski podzielili się swoimi refleksjami ze zorganizowanego przez MPiPS pobytu we Francji, którego celem było zapoznanie się z funkcjonującym tam systemem orzekania i zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Pan Pałka publikuje swoje wnioski na łamach biuletynu, natomiast pan Modrzejewski powiedział m.in.: *Francuskie doświadczenia obligują nas do obrony tego systemu, który usiłujemy stworzyć w Polsce. Nie da się tego w całości przeszczepić, tym niemniej nie powinniśmy żyć w kompleksach – musimy walczyć o siebie. My próbujemy zrobić z inwalidy pełnoprawnego pracownika i członka społeczeństwa, co nie do końca udaje się we Francji. Możemy stworzyć konkurencyjny model, w znacznie biedniejszym kraju.*

SYMBOLIKA DRZEWKA I JEGO OZDÓB

Świece na drzewku mają przypominać przyjście na świat Jezusa Chrystusa – Światłości Świata. Inne ozdoby choinki symbolizują dary i łaski Boże jakie spływają na świat z przyjściem Odkupiciela.

Cale zielone drzewko ze wszystkimi swymi pełnymi znaczenia ozdobami miało charakterze żywą moc niszczącą zło i chroniącą przed złymi urokami.

BŁYSZCZĄCA NA CZUBKU DRZEWKA GWIAZDA

symbolizuje ewangeliczną gwiazdę betlejemską, a łańcuch – węża kusiciela.

WAŻNE PRZESŁANIE

Poniższe pismo Zarząd Stowarzyszenia skierował do Marszałków Sejmu i Senatu, Premiera Rządu RP, przewodniczących wszystkich Klubów Parlamentarnych i Koła Posłów Niezrzeszonych:

Katowice, dnia 16.12.1992 r.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pomocy Niepełnosprawnym „Nasze Sprawy” zrzeszające pracowników zakładów pracy chronionej (i same zakłady – jako członków wspierających), apeluje o podjęcie wszel-

kich możliwych działań dla zmiany Ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym i wprowadzenie tam zapisów umożliwiających wyrównanie szans zakładów pracy chronionej w stosunku do innych podmiotów gospodarczych.

Oświadczamy, że realizacja ustawy w brzmieniu uchwalonym przez Sejm RP w dniu 28 listopada 1992 r. doprowadzi do likwidacji dalszych kilkudziesięciu tysięcy stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych i w konsekwencji spowoduje nie oszczędności budżetu lecz jego zwiększone wydatki.

Sądzymy, że stosunek polityków do tej kwestii będzie można odbierać jako wykładnik postawy wobec środowiska osób niepełnosprawnych.

Pozostajemy w nadziei, że Pański Klub Parlamentarny stanie – w tej życiowej dla inwalidów sprawie – po naszej stronie.

Łączymy wyrazy szacunku

za Zarząd **Józef Sojda**

CI NIEMOŻLIWI

W dniach 22–29 XI 92 r. przebywała we Francji grupa przedstawicieli spółdzielczych zakładów pracy chronionej oraz dwoje przedstawicieli Urzędu Pełnomocnika ds Osób Niepełnosprawnych.

Zgodnie z wcześniej dostępnym programem celem wyjazdu było zapoznanie się z francuskim systemem realizowania rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Ci z uczestników, z którymi dotychczas rozmawialiśmy – podkreślali doskonałą organizację tej „wyprawy”. Z uwagi na zbieżność tematu z problemami nas dotyczącymi, podejmiemy w następnych numerach próby jego rozwinięcia.

Red.

Wyobraźcie sobie Państwo, że oni swoją ustawę o rehabilitacji uchwalili w 1987 roku i podebrali nam podstawowe pomysły, do których, u nas Sejm dał się przekonać dopiero w roku 1991. Mają więc oni swój PFRON (AGE-FIPH), który powstał z wpłat przedsiębiorstw nie zatrudniających 6 procent inwalidów. Mają określone kierunki wydatkowania funduszu (płaci zakład co najmniej 20-osobowy). Mają wreszcie sieć instytucji, których działalność składa się na logicznie funkcjonujący system postępowania z bezrobotnymi (przygotowującymi się do pracy) osobami niepełnosprawnymi.

Osoba zainteresowana uzyskaniem statusu inwalidy trafia do KOTOREP-u

– instytucji orzekającej o inwalidztwie rozumianym jako utrata zdolności wykonywania zawodu (pracy), a nie utrata zdrowia. Decyzję o przyznaniu jednej z grup A, B, C, (C – porównywalna z naszą I) podejmuje jednogłośnie wieloosobowy zespół składający się m.in. z przedstawicieli pracodawców, związków zawodowych, samorządu lokalnego, administracji państwowej, firm ubezpieczeniowych itp. Orzeczenie jest niepodważalne, a sam KOTOREP jest instytucją państwową (nasz KIZ jest agendą ZUS). Zespół orzekający ma możliwość zapoznania się z opinią specjalistów określających stopień utraty zdrowia ale nie jest to aż tak istotne bo... zainteresowany może (jeżeli zechce i potrafi) sam sobie

określić jaką to grupę dostanie. Istnieje bowiem system określający punktowo stopień inwalidztwa (np. brak oka to x punktów) i system ten – słuchajcie, słuchajcie – funkcjonuje bez zmian od ponad 70 lat.

I tu wychodzi cały brak porządku naszych sympatycznych gospodarzy; u nas ustawa – zanim została zrozumiana, a nawet przeczytana przez zainteresowanych – już weszła na drogę poprawiania, usprawniania, nowelizacji itp.

ONI najpierw zabierają się do realizacji wolno i z celebracją denerwującą normalnego (czyli nas) człowieka – ale realizują. Lubują się w graficznych schematach działania, proste czynności nazywają FAZĄ, RAMĄ, MODULEM, numerują te RAMY, wymieniają jedne na drugie – ale... realizują.

Osoba niepełnosprawna jeżeli chce zdobyć (zmienić) zawód może trafić do jednego z ośrodków szkolenia zawodowego. Kierunki szkolenia to w większości usługi (określa się je na podstawie badania rynku pracy), a ich poziom jest nadzwyczaj wysoki. Ośrodki te przystosowane są do przyjmowania inwalidów ale szkołą również osoby zdrowe. Po uzyskaniu dyplomu absolwent szuka sobie pracy sam lub trafia do biura pośrednictwa pracy.

WIGILIA

NAZWA

Słowo „wigilia” pochodzi z języka łacińskiego i oznacza czuwanie. Tradycja czuwania przed dniami świąt wywodzi się ze Starego Testamentu. W izraelskich domach w wigilię szabasu i innych świąt, szykowano jedzenie i czyniono wszelkie przygotowania tak, aby święto wolne było od pracy.

WIECZERZA

Wigilia zaczynała się zawsze wspólną modlitwą i do końca miała charakter uroczysty i poważny. Potrawy na wieczerzę powinny składać się ze wszystkich płodów pola, sadu, ogrodu, lasu i wody. Stary zwyczaj nakazywał skosztowania każdej potrawy, aby niczego nie zabrakło w przyszłym roku.

RYBA

Z wigilijnym karpem wiąże się stary przesąd, że jego łuska ukryta w portfelu powoduje ciągły przyływ pieniędzy – aż do następnych świąt.

OPLATEK

Chleb Boży – to zawsze świętość: zapewniał urodzaj, dawał szczęście, chronił bydło, domostwo.

*„Łamię się z Wami opłatkiem białym,
Wy wszyscy moi dalecy czy bliscy,
Wy, co za błędnej gwiazdy ideałem,
po świecie się rozprószyli całem (...)
...Z Wami się łamię dziś opłatkiem białym”.*

Wybór daty świąt Bożego Narodzenia nie był przypadkowy. Kościół wybrał 25 grudnia, chociaż ten dzień nie jest historyczną datą narodzin Chrystusa. Święto to miało być przeciwwagą dla obchodzonego w tym dniu w Rzymie (od 274 r.) *Dies Natalis Solis Invicti* (Dnia Narodzin Niezwycięzonego Słońca). Postanowiono wyprzeć i przepoić duchem chrześcijańskim święto narodzin Słońca. Bo prawdziwym słońcem, które nigdy nie gaśnie i przewycięża mroki ciemności grzechu, jest Chrystus, światłość najdoskonalsza i wieczna.

BAKALIE I OWOCE

Podawane na zakończenie wigilijnej wieczerzy lub będące podarkami z okazji świąt

miały znaczenie symboliczne. Rodzynki i migdały oznaczały słodycz i radość życia, jabłka i orzechy – zdrowie i młodość.

Jabłka zawieszane na choince chroniły od chorób, a orzechy sprowadzały miłość, symbolizowały potężną siłę odradzającego się życia, płodności i dobrobytu.

OZDOBNE WOSKOWE ŚWIECE

– nieodzowny rekwizyt świąt Bożego Narodzenia – wywodzą się jeszcze z obyczajów przedchrześcijańskich, kiedy to uroczyste święcono dzień zimowego przesilenia, rozpraszając mrok najdłuższej nocy blaskiem ognisk, kaganków i świec.

FRANCUZI

Do zakładów pracy chronionej (ateliers protégés) trafiają przeważnie osoby, które nie kwalifikują się do pracy w zwykłych przedsiębiorstwach. Inni kierowani są na otwarty rynek pracy.

Szkoleniem i pośrednictwem zajmują się stowarzyszenia osób prywatnych, które podpisują stosowne umowy z rządem. Finansowane są przez Urząd lub samorząd lokalny oraz z własnych dochodów. Według opinii naszych rozmówców stowarzyszenia te są skuteczniejsze w realizacji celów od agend administracji państwowej.

Stowarzyszenie osób prywatnych zarządza też Funduszem Rehabilitacji. Nie państwo, nie minister pracy, a grupa prywatnych osób zarządza kwotą ca 200 mln dolarów i w imieniu państwa przekazuje środki instytucjom, organizacjom i osobom prywatnym na realizację zatwierdzonych programów.

AGEFIPH ocenia program przez dwa miesiące i jeżeli go przyjmie, to z góry przekazuje pieniądze na jego realizację. Ma on ponadto możliwość zwalniania zakładów z wpłat jeżeli przedstawiają własny tematyczny program działania (często się z tej możliwości korzysta).

Ja sam powiedziano AGEFIPH zainteresowany jest jak największą ilością programów, bo... chce wydać pieniądze. Ilość nietrafionych decyzji (złe wydanych

pieniędzy) ocenia się na 15%.

Fundusz zaczął działać dopiero w 1989 roku, po dwu latach od utworzenia, co Francuzi uznali za duży sukces (my oczekiwaliśmy efektów już po 6 miesiącach) – ale o ich zamilowaniu do celebracji już pisałem.

Pod koniec wizyty próbowaliśmy porównać ich system z tym, co się u nas dzieje.

Znaczące podobieństwa: Ten sam sposób pozyskiwania środków na realizację zadań, tj. podatki („kary”) za niezatrudnianie niepełnosprawnych.

Znaczące różnice: system orzekania o zdolności (niezdolności) do podjęcia pracy.

Zakłady pracy chronionej funkcjonują w obu systemach, przy czym w Polsce nie są dotowane, natomiast posiadają ulgi podatkowe. We Francji place inwalidów są dotowane w 80%, brak ulg podatkowych i brak działalności rehabilitacyjnej (medycznej).

Znaczące pozytywy obu systemów:

w Polsce:

- duże środki PFRON – działające zaplecze rehabilitacyjno-gospodarcze (spółdzielcze zakłady pracy chronionej), we Francji
- aktywne, różnorakie i skuteczne pośrednictwo pracy,
- solidny system szkolenia bezrobotnych.

Robiąc to zestawienie kilkoro z nas doszło do wniosku, że w szczegółach to wcale nie jesteśmy gorsi, a podstawowa różnica polega na tym, że u nich inwalida (i urzędnik) wie w każdej chwili co robić dalej, gdzie się zwrócić, skąd wziąć pieniądze, kto za co odpowiada itp; u nas jest nieco inaczej.

Czy jest to refleksja trafna ocenić jednak Państwo sami, bo nie jestem pewien czy ser i beaujolais jest dobrą podstawą do jakichkolwiek przemyśleń.

ANDRZEJ PALKA

Rys. M. Rosik

PRZYSZŁOŚĆ STOWARZYSZENIA I STOSUNEK DO VAT-u — TEMATAMI PREZYDIUM OSPN

3 grudnia b.r. odbyło się również w Bu-
czkowicach krótkie, robocze posie-
dzenie Prezydium Zarządu Stowarzy-
szenia „Nasze Sprawy”. Prócz organizacyj-
nych tematów bieżących, poruszono dwa
inne o charakterze ogólnym. Były to:

– Przyszłość O.S.P.N. „Nasze Sprawy”
po powołaniu Izby Gospodarczo-Rehabili-
tacyjnej

– Konieczność zajęcia oficjalnego sta-
nowiska wobec przyjęcia przez Sejm ustawy
z dnia 28 listopada 1992 r. o podatku od
towarów i usług oraz o podatku akcyzowym.

Uznano, iż wobec wielu nierozwiąza-
nych, a nawet narastających problemów z
jakimi boryka się środowisko osób niepełno-
sprawnych, rozwiązywanie Stowarzyszenia
automatycznie z momentem powstania Izby,
byłoby niecelowe. Jego dotychczasowa
działalność dowiodła konieczności istnienia
takiej organizacji, choćby jako forum wymia-
ny poglądów między pracodawcami zatrud-
niającymi osoby niepełnosprawne. Ponadto
ciągle przystępują do niego nowi członko-
wie wspierający, efektów działania Izby też
nie będzie można oczekiwać natychmiast.

Być może trzeba będzie zmodyfikować
statut Stowarzyszenia i opracować wizję
jego działania na przyszłość. Decyzje w tych
sprawach zapadną na najbliższym posiede-
niu Zarządu „Naszych Spraw”, być może na
planowanym II Zjeździe Stowarzyszenia.

W kwestii stanowiska wobec podatku od
towarów i usług (tzw. VAT-u), postanowio-
no na ręce wicemarszałek Sejmu – pani
Grześkowiak, wystosować protest wobec
zapisów ustawowych, które odbierają za-
kładom pracy chronionej ciężko wywal-
czone ulgi podatkowe i mogą zniwelować
rentowność ich produkcji.

Szczegółowe stanowisko w tej sprawie
opracowane zostanie również na najbliż-
szym posiedzeniu Zarządu OSPN, które od-
będzie się 18 grudnia b.r. we Wrocławiu.

Prezydium postanowiło też wystąpić z
apelem do swoich członków, by zgłaszali
akces do powoływanej Izby Gospodarczo-
Rehabilitacyjnej.

Szanowni Państwo!

Nasza inicjatywa powołania
Krajowej Izby Gospodarczo-
Rehabilitacyjnej zyskuje poparcie
i cieszy się coraz większym zaintereso-
waniem. Na zorganizowanych przez
nas spotkaniach sondażowo-informa-
cyjnych w regionach: wrocławskim,
bydgoskim, łódzkim, olsztyńskim, po-
zańskim i katowickim – akces do Izby
zgłosiło ponad 150 zakładów pracy
chronionej.

Wszędzie podkreślano, że jej for-
muła organizacyjna otwarta dla wszy-

sprawnej, fachowej i nastawionej tyl-
ko na ten cel – struktury.

Rozeznanie rzeczywistych możli-
wości naszych zakładów, tworzenie
warunków do wykorzystania tych
możliwości, to jeden z podstawowych
warunków uratowania miejsc pracy
tysięcy osób niepełnosprawnych jakie
jeszcze zatrudniamy.

Sądzymy, że przedstawiciele zakła-
dów pracy chronionej będą to mieli na
względzie podejmując stosowne decy-
zje na zebraniu założycielskim, które
odbędzie się na przełomie stycznia
i lutego 1993.

CZŁONKOWIE I SYMPATYCY OGÓLNOPOSKIEGO STOWARZYSZENIA POMOCY NIEPEŁNOSPRAWNYM „NASZE SPRAWY”

stkich podmiotów gospodarczych, tj.
spółdzielczych, państwowych i prywa-
tnych – przystaje do otaczającej nas
rzeczywistości.

Wyrażano równocześnie obawy czy
ta nowa struktura organizacyjna rze-
czywiście spełni oczekiwania, czy nie
przybierze postaci – znanego z czasów
poprzednich i spotykanego często dzi-
siaj – urzędniczego monstrum żyjące-
go głównie dla siebie. Obawy te po-
dzielamy. Wiemy już jednakże, nau-
czeni doświadczeniami naszego Sto-
warzyszenia, że nie da się przeprowa-
dzić integracji gospodarczej i kapita-
łowej zakładów pracy chronionej bez

Członkowie Ogólnopolskiego Sto-
warzyszenia Pomocy Niepełnospraw-
nym „Nasze Sprawy” odegrali do-
tychczas zasadniczą rolę w przygoto-
waniu tej inicjatywy. Dziękujemy za
to i apelujemy do Koleżanek i Kole-
gów o dalsze wsparcie, o aktywność
w kształtowaniu programu Izby
i w wyborze jej władz. Jesteśmy prze-
konani, że takie postawy będą skute-
czną gwarancją właściwego działania
KRAJOWEJ IZBY GOSPODAR-
CZO-REHABILITACYJNEJ.

ZARZĄD
Ogólnopolskiego Stowarzyszenia
Pomocy Niepełnosprawnym
„Nasze Sprawy”

TRADYCJA DZIELENIA SIĘ OPLATKIEM

Pochodzi od prastarego zwyczaju powszechnego w pierwszych
wiekach naszej ery w południowej Europie.

W Polsce przekształcił się w zwyczaj odrębny i jedyny i tak głęboko
zapadł w sercu każdego Polaka, że ma dla niego znaczenie niemal
mistyczne. Dzielenie się opłatkiem zaczynał ojciec – pan domu,
w jego zastępstwie syn.

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.